

**РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

**Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 20

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20**О - 59****УДК: 37: 371: 372: 373: 378****Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти:** Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 20. — Рівне: РДГУ, 2002. — 140 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання, розвитку і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**Головний редактор** доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН
Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович**
(Інститут проблем виховання АПН України);доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович**
(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович**
(заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович**
(Рівненський економіко-гуманітарний інститут);доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна**
(Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна**
(Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна**
(Рівненський державний гуманітарний університет);доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович**
(Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович**
(Університет "Острозька Академія");кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна**
(Рівненський державний гуманітарний університет)доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович**
(Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович**
(Запорізький державний університет)доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович**
(Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович**
(Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович**
(Рівненський державний гуманітарний університет);кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович**
(заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 10 від 28.02.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.
Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 2.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

Показати здібності – справа самого вихованця, а вихователь покликаний вчасно їх помітити і плекати, тобто створювати таке виховуюче середовище, де б діти були готові реалізувати свої потенційні можливості.

Особистісно зорієнтований морально-виховний процес мислиться процесом спільної творчості педагога та вихованців, у якому перший виявляє себе як творча особистість. Безумовно, творчі здібності кожного його учасника розвиватимуться по-різному, але відкриття нового досвіду всіма учасниками процесу, в тому числі і вихователем, відбувається перманентно. В іншому разі можна констатувати, що учасник, який не відкрив для себе нічого нового, не брав участі у творчому процесі. Реалізація принципів педагогіки співробітництва, спільної творчості створює передумови для особистісного зростання й реалізації творчого потенціалу (і морального в тому числі) не тільки вихованця, а й педагога.

Отже, особистісно зорієнтоване виховання спрямоване на становлення особистості людини, але не на основі загального для всіх шаблону, а відповідно до індивідуального для кожної підростаючої особистості проекту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балл Г. О. Про психологічний зміст особистісної свободи. //Педагогіка і психологія. – 1996. – №3. – С.18-26.
2. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-метод. посібник. – К.:ІЗМН, 1998. – 204 с.
3. Киричук О. В. Основні принципи і структура організації виховного процесу в школі. //Рідна школа. – 1991. – №12. – С. 3 – 11.
4. Практична педагогіка виховання. За ред. Красовицького М. Ю. – Івано-Франківськ, 2000. – 412с.
5. Психологія та педагогіка життєтворчості: Навч.-метод. посібник. – К.:ІЗМН, 1996. – 792 с.
6. Савченко О. Я. Екологія дитинства: В. О. Сухомлинський і сучасна початкова школа. //Початкова школа. – 2000. – №1. – С. 1 – 4.
7. Селевко Г. К. Опыт системного анализа современных педагогических систем. //Школьные технологии. – 1996. – №6. – С. 7 – 12.

Одержано редакцією 21.02.2002 р.

УДК 373.3

В.Г. ШУТЯК

МЕТОД ПРОЕКТІВ ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

У педагогічній літературі відомі різні підходи до означення й класифікації методів. Але із зміною цілей і змісту навчання змінюються й існуючі уявлення про них. У зв'язку з розбудовою національної школи дедалі більшого значення набуває особистісно-орієнтована модель освіти. Метою будь-якого предмета є різнобічний розвиток школярів, їх творчої активності й самостійності, формування загально-навчальних і загальнотрудових умінь, конструктивного підходу до вирішення будь-яких завдань. Зважаючи на це, в новій програмі з трудового навчання основним визначено метод проектів, який потребує поєднання словесних, графічних, предметно-маніпулятивних способів виконання навчальних дій учнями [5].

Метод проектів з'явився вперше у другій половині XIX століття в школах США. В його основу покладені педагогічні ідеї представника філософії прагматизму Д. Дьюї, згідно з якими уся діяльність учнів повинна орієнтуватися на розвиток мислення, в основі якого лежить особистий досвід. Творча праця має бути основою всієї навчально-виховної роботи [1].

Послідовники Д. Дьюї зазначали, що коли школярі будуть вчитися планувати свою трудову діяльність, усвідомлювати поставлене перед ними завдання, то праця в такому разі буде вільною, осмисленою, сприятиме загальному розвитку дитини.

Наприкінці 20-х років метод проектів широко використовувався і в практиці радянської школи. Значну увагу йому надавали П. Блонський, Н. Крупська, С. Шацький та ін. Вони

пропагували цей метод тому, що він розвиває у школярів ініціативу, привчає їх до планування роботи, озброює вмінням застосовувати на практиці раніше набуті знання, оцінювати обставини, в яких проходить трудовий процес, навчає спостерігати, контролювати свою діяльність, розвиває енергію, наполегливість у досягненні мети, привчає до самостійності.

На думку О. Коберника, метод проектів – це система навчання, за якої учні здобувають знання в процесі планування й виконання завдань-проектів, які поступово ускладнюються [2]. Проектування включає в себе три основні стадії: аналіз, синтез і оцінку. Новим, що вносить у педагогічну практику цей метод, є прагнення пов'язати навчання з інтересами дітей, поєднати його з практичною діяльністю та життєвим досвідом, забезпечити освіті особистісно-орієнтовану спрямованість.

Впровадженням методу проектів у навчальний процес початкової школи займається В. Тименко, автор програм і посібників для вчителів з художньої праці, мета якої полягає в пробудженні та розвитку природних здібностей дітей на основі взаємодії “обдарованих пальчиків”, душі й розуму.

Особливо важливим є метод проектів у зв'язку з впровадженням у школах нової освітньої галузі “Технології”, яка сприяє різнобічному розвитку особистості дитини, поліпшенню якості знань, формує цілісність сприйняття навколишнього світу.

Уроки трудового навчання в початкових класах мають великі можливості для розвитку в дітей творчого ставлення до праці, формування рис активного й ініціативного працівника, здатного самостійно досягати успіхів, настирливо долати труднощі. Під час виготовлення виробів молодшим школярам необхідно уявити ідеальний образ продукту праці, продумати, як спланувати свою роботу, які найкраще підібрати матеріали й інструменти, проконтролювати себе, знайти можливі шляхи вдосконалення виробу. Розглядаючи конкретні трудові завдання, діти змушені робити певні розрахунки, вимірювання, графічно виражати свої задуми, вивчати властивості матеріалів, засвоювати різні технічні поняття. Усе це активно впливає на розумовий розвиток учнів, їхню розумову діяльність. Знання, отримані молодшими школярами в результаті такої діяльності, стають осмисленими й міцніше зберігаються в пам'яті.

Суть методу проектів у початкових класах полягає в тому, що учні на уроках трудового навчання мають змогу самостійно, зважаючи на власні інтереси й потреби, вибрати той виріб, який буде виготовлятися на уроці, продумати його конструкцію або внести власні зміни в запропонований вчителем зразок, уявити технологічний процес, відібрати необхідні матеріали та інструменти, при потребі провести найпростіші досліди, спланувати послідовність основних етапів роботи, самостійно виконати трудові операції, контролювати свою діяльність і перевіряти якість виконаної роботи. При цьому молодші школярі вчать висловлювати певні припущення й доводити їх справедливості, логічно мислити, аналізувати, шукати найраціональніші шляхи вирішення технічних завдань, робити правильні висновки, узагальнення, оцінювати результати власної праці, на практиці використовувати раніше набуті знання. Творча праця можлива лише тоді, коли вона буде осмисленою, завдання будуть вибиратися свідомо, коли на уроці переважає навчальний діалог між учнями та вчителем і здійснюватиметься опора на життєвий досвід дітей.

Зрозуміло, що використання методу проектів у початкових класах на кожному уроці є неможливим. Але на кожному уроці треба готувати молодших школярів до самостійної творчої праці, розвивати в них допитливість, уяву, мислення, вчити висловлювати власну думку й обґрунтувати її формувати загальношкільні вміння.

Уроки трудового навчання в початкових класах можна починати по-різному. Але великий вплив на розвиток активності школярів має опора на їхній життєвий досвід. Так, уже в I класі на більшості уроках може переважати навчальний діалог, у ході якого діти висловлюють власну думку, демонструють свою спостережливість, вчать робити певні узагальнення й висновки. Покажемо це на прикладі уроку на тему “Складання макетів будівельних споруд з деталей конструктора”.

- Діти, гуляючи по місту чи йдучи до школи, ви бачите багато різних будинків. Якої вони висоти, форми?

-Який найвищий будинок ви бачили? Скільки в ньому поверхів? У якій частині міста він побудований? Що це за будинок?

-Який будинок, на вашу думку, в місті найгарніший? Чим він подобається вам?

- Для чого призначені будинки?
- З яких основних частин вони складаються?
- Чому всі будинки починають будувати з фундаменту?
- Для чого вікна, двері, дах?
- З чого зводять будинки? Які матеріали при цьому використовуються?
- Люди яких професій працюють на будівництві?
- Які машини їм допомагають?

-Діти, роботу над будинком завжди починають архітектори. Вони з допоміжних матеріалів виготовляють спочатку макет, щоб побачити, чи гарний вийде будинок. Сьогодні ви побуваєте в ролі архітекторів і з деталей будівельного конструктора складете будинок, в якому б ви хотіли жити, – оголошує тему уроку вчитель.

У наступних класах перед молодшими школярами часто демонструються досліди, ставляться певні проблеми, розв'язання яких вимагає від учнів творчого підходу, логічного мислення, уміння будувати гіпотези й робити правильні висновки.

Так, під час виготовлення в IV класі літаючих моделей учитель знайомить дітей із поняттям про повітроплавання (цього вимагає навчальна програма). Учні ставляться питання "Чому літак не падає, хоча він значно важчий за повітря?" Розв'язати цю проблему допоможе простий експеримент. Беруться три однакові аркуші паперу. Один із них мнеться в руках і з певної висоти випускається для вільного падіння. Чому зім'ятий папір по вертикальній прямій падає на підлогу? Діти висувають припущення, що він важчий за повітря, через те падає. Після цього вчитель опускає зверху інший аркуш паперу, який уже падає вниз не по прямій, а зигзагами. Чому такого ж формату лист падає зовсім по-іншому? Так виникає проблемна ситуація. Щоб її розв'язати, треба з третього аркуша виготовити стрілу й запустити. Вона полетить і деякий час падати не буде, незважаючи на те що важча за повітря. Перше припущення про те, що важкі предмети завжди будуть падати, не підтверджується. Виходить, що справа не лише в матеріалі, а в чомусь іншому. Тоді вчитель пропонує ще раз звернути увагу на рівний аркуш паперу, зім'ятий і виготовлену стрілу. Чим вони відрізняються? Діти роблять висновок, що тільки формою. Отже, у повітроплаванні форма завжди має велике значення. Так вчитель підводить четвертокласників до законів повітроплавання, будови літака, обтічності його форми.

Після оголошення теми уроку діти колективно, усім класом, переходять до аналізу зразка, в ході якого в школярів розвивається спостережливність, вони вчаться порівнювати, виділяти головне, обґрунтовувати свої дії. На цьому етапі вчитель може ставити такі питання:

1. З якого матеріалу виготовлений виріб, окремі його частини?
2. Чому необхідно брати саме цей матеріал? Які його властивості?
3. Яку форму має виріб? На яку фігуру подібний?
4. Із скількох частин він складається? Яке призначення кожної частини? Якої вони форми?
5. Яка частина головна? Яка форма основи?
6. З яких деталей складений виріб? Скільки з них однакових, скільки різних?
7. Як і за допомогою чого з'єднані деталі між собою?
8. Які операції необхідно виконати під час виготовлення виробу?

Чим детальніше буде проаналізований виріб, тим успішніше учні справляться із самостійною роботою.

Далі визначаються трудові операції, необхідні для виготовлення виробу, планується їх послідовність. Планування – загальнотрудова вміння, необхідне кожній людині в будь-якій діяльності. Воно включає кілька етапів: вивчення та осмислення завдання, вибір необхідних матеріалів та інструментів, підготовку робочого місця, визначення необхідних трудових операцій та послідовності їх виконання.

Наведемо приклад навчання другокласників планування трудового процесу під час виготовлення з листя візерунка у квадраті [4, с. 37].

- Діти, для того щоб виготовити візерунок, зображений на малюнку, що насамперед потрібно зробити? (Вирізати з паперу квадрат розміром 10x10 см).
- А який папір будемо брати? (Жовтий. Можна й іншого кольору).
- Але щоб вирізати квадрат, що треба спочатку зробити? (Накреслити його).

- Ми вже креслили квадрат на одному з попередніх уроків. Пригадайте, як це робити? Яким інструментом при цьому користувалися? (Лінійкою).
- А креслити квадрат будете на лицьовому чи зворотному боці паперу? (На зворотному).
- Після цього що будете робити? (Вирізати квадрат ножицями).
- Після того як виріжете квадрат, що будете робити далі? (Проведемо олівцем лінії, які сполучають два протилежні кути квадрата).
- Лінії будете проводити тонкими чи товстими? (Тонкими, ледь помітними, бо їх потім треба буде витерти).
- Після проведення усіх ліній, що треба зробити далі? (Відібрати листочки).
- Які і скільки? (Чотири одинарні великі листочки суниць і чотири менші, але потрібні).
- Тоді що будемо робити? (Приклеювати листочки).
- А може, краще спочатку всі листочки просто розмістити на папері без клею, добре роздивитися, чи правильно вони розміщені, чи підходять для цього візерунка, можливо, щось замінити чи переставити, а потім приклеювати?

Діти погоджуються з підказкою вчителя, який, крім цього, радить легенько обвести олівцем контури листочків.

Звичайно, після такого детального вивчення послідовності трудових операцій молодші школярі не відчуватимуть особливих труднощів у виготовленні будь-якого продукту праці. Тим більше, що опорою при виконанні самостійної роботи може бути написаний на дошці план, інструкційна картка чи посібники “Умілі руки” або “Майстрик й майстринка”.

Чим детальніше учень може уявити собі зміст трудових операцій, тим зрозуміліші для нього етапи виготовлення виробу, тим частіше він може здійснювати самоконтроль своїх дій. Важливо, що при цьому контролюється не лише остаточний продукт праці, а й усі етапи роботи над ним. Разом з тим контролюючі операції не виділяються спеціально, а об’єднуються з виконавчими. Здійснення самоконтролю формує вміння знаходити, виправляти й попереджати помилки в роботі, порівнювати виріб із зразком чи його графічним зображенням.

Самоконтроль тісно пов’язаний із процесом аналізу власних дій і вмінням заздалегідь продумати їх зміст і порядок виконання. Він виховує в молодших школярів критичне ставлення до себе, волю й цілеспрямованість, формує вміння знаходити недоліки, розвиває здатність передбачати шляхи раціонального вирішення трудових завдань у різних ситуаціях.

На уроках трудового навчання є можливість навчати учнів застосовувати на практиці знання й уміння, набуті під час вивчення інших предметів. Крім цього, під час трудової діяльності перед молодшими школярами виникають проблеми, вирішення яких вимагає ґрунтовних знань з основ наук. Це спонукає дітей глибше вивчати математику, мову, природознавство, дозволяє уникнути формалізму в дидактичному процесі. Загальноосвітні предмети сприяють успішному навчанню праці, збуджують в учнів інтерес до трудової діяльності, у процесі якої розширюються, поглиблюються й конкретизуються знання з цих предметів.

З метою реалізації міжпредметних зв’язків варто під час трудового навчання ширше впроваджувати в практику виготовлення різних дидактичних посібників з подальшим їх використанням на уроках математики, мови, природознавства. Під час складання календарних планів учителям слід передбачити, які вироби та види робіт на уроках трудового навчання важливо використовувати для закріплення загальноосвітніх знань і вмінь, а які впроваджувати, щоб підготувати учнів до кращого сприймання і засвоєння програмних вимог загальноосвітніх предметів. Так, наприклад, у III класі можна планувати урок конструювання моделі циферблата годинника з рухомо прикріпленими стрілками перед вивченням теми з математики про вимірювання часу. Виготовлені учнями моделі циферблатів використовуються на уроках математики як наочні посібники.

Таким чином, з одного боку, трудова діяльність дає можливість молодшим школярам застосовувати набуті знання на практиці, а з іншого – діти бачать важливість своєї праці, що спонукає їх до глибшого вивчення загальноосвітніх предметів.

Метод проектів сьогодні вважається одним з інноваційних методів, який покликаний забезпечувати особистісно-орієнтований підхід до здійснення навчально-виховного процесу. Він дає змогу зосереджуватися на потребах молодших школярів, налагоджувати співпрацю між

дітьми та вчителем, стимулювати розвиток учнів, успішніше реалізовувати завдання, визначені Національною доктриною розвитку освіти України в XXI столітті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дьюи Д. Психология и педагогика мышления. – М., 1996.
2. Коберник О. Проектування на уроках трудового навчання //Трудова підготовка в закладах освіти. – 2001. – № 4. – С.12-14.
3. Котелянець Н. Проектний метод навчання молодших школярів //Рідна школа. – 2001. – № 10. – С. 47-48.
4. Міщенко І. Т. Умілі руки. Пробн. навч. посібник для 1 класу. – К., 1991.
5. Тищенко В., Денисенко Л., Вдовченко В. Трудове навчання //Початкова школа. – 2001. – №7. – С. 43-48.
6. Шишов С. Проектный метод: проблемы и перспективы //Учитель. – 2002.- № 1. – С. 39-43.
7. Шутяк В.Г. Методика трудового навчання в початкових класах. – Рівне, 2001.

Одержано редакцією 13.02.2002 р.

УДК 373.3:37.033

І. М. КОРЕНЕВА

СИСТЕМА РОЗВИТКУ СПОСТЕРЕЖЛИВОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧОГО МАТЕРІАЛУ

Навчальний процес в останнє десятиліття стає об'єктом теоретичного, педагогічного та психологічного переосмислення. Раніше цей процес традиційно розглядався з позиції того, хто навчає і інтерпретувався у контексті домінуючих у той період теорій. Сьогодні ж головною метою навчання стає розвиток особистості школяра. Якість і міра цього розвитку виступають як якість праці вчителя, усієї системи освіти.

Навчальний процес (у світлі суб'єктивно-діяльнісного підходу) має бути спрямований до особистості учня, має створювати максимально сприятливі умови для розвитку і розкриття здібностей учнів, для їхнього самовдосконалення, має враховувати їхні психофізіологічні особливості, складний і неоднозначний внутрішній світ учнів.

Актуальною на сьогоднішній день є система розвитку спостережливості молодших школярів як стійкої особистісної якості, що є необхідною умовою успішного навчання і всебічного розвитку особистості.

Результати проведеного нами дослідження констатували незадовільний рівень розвитку спостережливості учнів 2(3) та 3(4) класів. Учні в переважній більшості (61,2%) володіють лише "предметною спостережливістю", що виявляється у здібності звертати увагу на відсутність або наявність чогось незвичайного у тому чи іншому предметі, виділяти нові, незвичайні його риси. Школярі з таким рівнем володіють значним запасом емпіричних вражень і фактичних знань, проте не можуть застосовувати їх у конкретній ситуації. Інтереси дітей переважно чітко не визначені, неглибокі і є ситуативними і нестійкими, стосуються різних галузей знань, часто сформовані поза навчальним процесом. Здебільшого школярі характеризуються байдужим ставленням до природознавства. Вони стають уважними на уроці за умови особистісної привабливості предмета пізнання.

Багатоманітність отриманих у нашій роботі експериментальних даних підводить нас до висновку про необхідність втручання педагога у процес розвитку спостережливості учнів 2(3) та 3(4) класів, в організацію навчання школярів з метою найоптимальнішої реалізації розвиваючих можливостей навчання предметів (зокрема природознавства і тих, об'єктом уваги котрих є природничий матеріал). У світлі розв'язання проблеми розвитку спостережливості головним завданням дослідження є пошук такого варіанту педагогічної системи, що сприяв би найоптимальнішому досягненню поставленої мети: розвитку спостережливості молодших школярів як необхідної особистісної якості, що має забезпечити досить високий рівень активності школярів у самостійному здобування знань (шляхом спостережень) і практичному їх використанні.

ЗМІСТ

Голобородько О.А. Особистісно зорієнтована парадигма та її роль в оновленні морально-виховного процесу	3
Шутяк В.Г. Метод проектів та його використання на уроках трудового навчання в початкових класах	8
Коренева І.М. Система розвитку спостережливості молодших школярів у процесі вивчення природничого матеріалу	12
Єпик О.В. Рушійні сили та закономірності формування моральних цінностей.....	15
Галатюк Ю.М. Методологічні аспекти організації творчої навчальної діяльності з фізики	20
Крайчук О.В. Про розвиток змісту шкільної математичної освіти	25
Панасюк В.Ю. Деякі гігієнічні аспекти організації уроків інформатики з використанням комп'ютера.....	29
Середюк Л.А. Збагачення навчальної та позанавчальної діяльності старшокласників елементами творчості	35
Жигір В.І. Модель змісту підготовки вчителя обслуговуючої праці.....	39
Ігнатенко Г.В., Матющенко Н.Ю. Особливості включення ліворуких дітей до практичної діяльності у процесі трудового навчання.....	44
Перебудова В.І. Залучення учнів 5-7 класів на уроках з обробки тканин до технологічної діяльності	47
Воїтелева Г.О., Ємельяненко Л.І. Вивчення українських національних традицій та ремесел засобами трудового навчання.....	53
Денисюк Н.В. Екологічне виховання учнів на уроках обслуговуючої праці.....	58
Кирильчук Ю. В. Зміст активних методів навчання при вивченні предмету “Основи безпеки життєдіяльності”	61
Павелків О.М. Формування в учнів інтересу до професій сфери економіки та підприємництва	65
Мельник О.В. Диференціація змісту профконсультаційної роботи з школярами в процесі профільного трудового навчання.....	70
Кротова Т.Ф. Педагогічні умови ефективного застосування особистісно-орієнтованого підходу у становленні і розвитку інтересу до музичного виконавства у старшокласників.....	74
Сверлюк Я.В. Міжособистісні умови керування дитячим музичним аматорським колективом.....	80
Янцур М.С. Роль і зміст курсу “Психофізіологічні основи трудової підготовки школярів” у підготовці вчителя трудового навчання.....	83
Курок В.П., Ігнатенко С.В. Деякі аспекти вирішення проблеми спеціальної технічної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання	87
Столінськи З. Підготовка вчителів з техніки до реалізації загальнотехнічного змісту навчання в реформованій системі освіти в Польщі	91
Козяр М.М., Гордійчук І.І., Вовк В.Ф., Лебедюк Є.А. Актуальність самостійної роботи студентів при вивченні інженерної графіки	94
Суховайненко О.М. Розвиток пізнавальної діяльності майбутніх учителів трудового навчання в процесі вивчення технічних дисциплін	99
Матвієнко О.В. Педагогічні аспекти розробки моделі підготовки менеджера інформаційної діяльності.....	102
Петронговський Р.Р. Формування патріотизму шкільного юнацтва засобами мистецтва.....	106
Димченко С.С. Педагогічні особливості формування майбутньої професійної діяльності М.Леонтовича	110
Романчук В. П. Організаційні аспекти профорієнтаційної роботи із старшокласниками.....	116
Столярчук Б.Й., Терлецький М.М. Темброво-динамічні особливості розвитку сучасної духової музики.....	120
Филипчук М.С. Мета і зміст навчально-виховної та творчої роботи в аматорському естрадному музичному колективі.....	128
Орлов В.Ф. Саморозвиток професійної культури вчителя мистецьких дисциплін.....	131
Відомості про авторів	137

Наукове видання**Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання
в закладах освіти****Збірник наукових праць****Наукові записки Рівненського державного гуманітарного
університету****Випуск 20**

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Курченко Н. Б.
Комп'ютерна верстка Рахманова Л. О.

Здано до набору 09.01.2002 р. Підписано до друку 28.02.2002 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 17,32. Обл. вид. арк. 17,93. Замовлення № Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти:
Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного
університету. Випуск 20. — Рівне: РДГУ, 2002. — 140 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 2.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки,
дидактики, методики навчання, виховання і розвитку дітей та учнівської молоді в
зкладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів,
учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

ББК 74.20